МІНІСТЕРСТВО ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ МЕДИКО-ФАРМАЦЕВТИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ОСВІТИ

ПРОГРАМА ПІДГОТОВКИ З ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ

Галузі знань: 22 «Охорона здоров'я»

Складник освіти: післядипломна освіта, спеціалізація

Спеціальність: Алергологія

Попередня освіта: Лікарі-терапевти, лікарі загальної практики - сімейні лікарі, лікарі-отоларингологи, лікарі-анестезіологи, лікарі-дерматовенерологи, лікарі-алергологи дитячі, лікарі-імунологи; лікарі-алергологи, які не працювали більше трьох років за цією спеціальністю.

Професійна кваліфікація: лікар-спеціаліст

ЗАТВЕРДЖЕНО ВЧЕНОЮ РАДОЮ ЗДМФУ
Голова Вченої ради
_____/ проф. Юрій КОЛЕСНИК
(протокол № 5 від « 24 » грудня 2024 р)
Програма підготовки вводиться в дію з 25.12.2024 р.
_____/ проф. Юрій КОЛЕСНИК
(наказ № 447 від «25» грудня 2024 р

Запоріжжя 2024

ПЕРЕДМОВА

Програму підготовки з підвищення кваліфікації зі спеціальності **«Алергологія»** складено робочою групою, відповідно до Наказу МОЗ України від 25.07.2023 р. № 1347 «Про затвердження Переліку циклів спеціалізації та тематичного удосконалення за лікарськими та фармацевтичними (провізорськими) спеціальностями», Постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження Положення про систему безперервного професійного розвитку медичних та фармацевтичних працівників» (із змінами) від 14 липня 2021 р. № 725, Наказу МОЗ України від 22.07.1996 р. № 166 «Про подальше удосконалення системи післядипломної освіти та безперервного професійного розвитку лікарів та фармацевтів (провізорів)» (із змінами), Наказу МОЗ України від 22.02.2019 р. № 446 «Деякі питання безперервного професійного розвитку лікарів» (із змінами).

Затверджено рішенням Вченої ради Запорізького державного медико-фармацевтичного університету, протокол № 5 від 24.12.2024 р. Введено в дію Наказом ректора Університету № 447 від 25.12.2024 р.

Керівник робочої групи:

Доценко С.Я. доктор медичних наук, професор, завідуюча кафедри внутрішніх хвороб-3 Запорізького державного медико-фармацевтичного університету;

Робоча група:

1. **Макуріна Г. І. -** доктор медичних наук, професор, зав. кафедри дерматовенерології та косметології з курсом дерматовенерології і естетичної медицини факультету післядипломної освіти Запорізького державного медико-фармацевтичного університету
2. **Чорна І. В.** - кандидат медичних наук, доцент, доцент кафедри внутрішніх хвороб-3 Запорізького державного медико-фармацевтичного університету
3. **Шевченко М. В.** - кандидат медичних наук, доцент, доцент кафедри внутрішніх хвороб-3 Запорізького державного медико-фармацевтичного університету
4. **Рябоконь Ю. Ю.** доктор медичних наук, професор, директор навчально-наукового інституту післядипломної освіти Запорізького державного медико-фармацевтичного університету.

Рецензії-відгуки:

1. **Михайловська Наталія Сергіївна,** доктор медичних наук, професор, завідувач кафедри кафедри загальної практики – сімейної медицини та внутрішніх хвороб Запорізького державного медико-фармацевтичного університету
2. **Лашкул Дмитро Андрійович**, доктор медичних наук, професор, завідувач кафедри кафедри внутрішніх хвороб-1 Запорізького державного медико-фармацевтичного університету

І. ВСТУП

1. **Післядипломна освіта**: основним завданням циклів спеціалізації, є отримання та удосконалення професійних знань і навичок шляхом оновлення наявних та отримання нових теоретичних і практичних знань, необхідністю освоєння сучасних та нових методів вирішення професійних завдань, формування і закріплення на практиці професійних знань, умінь і навичок, отриманих в результаті теоретичної підготовки, необхідністю вивчення світового досвіду.

2. **Попередня освіта перелік освітніх програм:** Лікарі-терапевти, лікарі загальної практики - сімейні лікарі, лікарі-отоларингологи, лікарі-анестезіологи, лікарі-дерматовенерологи, лікарі-алергологи дитячі, лікарі-імунологи; лікарі-алергологи, які не працювали більше трьох років за цією спеціальністю згідно Наказу МОЗ України від 25 липня 2023 року № 1347 «Про затвердження Переліку циклів спеціалізації та тематичного удосконалення за лікарськими та фармацевтичними (провізорськими) спеціальностями» (із змінами).

3. **Програма підготовки з підвищення кваліфікації** – проходження циклу спеціалізації за спеціальністю «Алергологія» проводиться за програмою підготовки затвердженою Вченою радою ЗДМФУ, та розробленими на їх основі робочими програмами та навчальними планами затвердженими на Вченій раді Навчально-наукового інституту післядипломної освіти.

4. Слухачі, які виконали навчальний план та програму спеціалізації, підлягають атестації на визначення рівня знань та практичних навичок з присвоєнням звання лікар-спеціаліст зі спеціальності «Алергологія».

ІІ. ПРОФІЛЬ ПРОГРАМИ

Галузь знань	22 «Охорона здоров'я»
Складник освіти	післядипломна освіта, спеціалізація
Спеціальність	Алергологія
Кваліфікація	Лікар-спеціаліст
Передумови вступу	Лікарі-терапевти, лікарі загальної практики - сімейні лікарі, лікарі-отоларингологи, лікарі-анестезіологи, лікарі-дерматовенерологи, лікарі-алергологи дитячі, лікарі-імунологи; лікарі-алергологи, які не працювали більше трьох років за цією спеціальністю.
Форма проходження підвищення кваліфікації	Очна та/або дистанційна участь в режимі реального часу.
Мова	Українська
Академічні права лікарів	Робота на посаді лікаря-алерголога у закладах охорони здоров'я. Безперервний професійний розвиток, цикли тематичного удосконалення.
Моніторинг та оцінювання	Наказ МОЗ України від 22.02.2019 р. № 446 «Деякі питання безперервного професійного розвитку лікарів» (із змінами), Наказ МОЗ України від 22.07.1996 р. № 166 «Про подальше удосконалення системи післядипломної освіти та безперервного професійного розвитку лікарів та фармацевтів (провізорів)» (із змінами)
Обсяг програми	• 3 місяців (468 годин / 15,6 кредитів ЄКТС) для лікарів-терапевтів, лікарів загальної практики - сімейних лікарів, лікарів-отоларингологів, лікарів-анестезіологів, лікарів-дерматовенерологів; • 2 місяці (312 годин / 10,4 кредитів ЄКТС) для лікарів-алергологів дитячіх, лікарів-імунологів; лікарів-алергологів, які не працювали більше трьох років за цією спеціальністю Відповідно до Наказу МОЗ України від 25.07.2023 № 1347 «Про затвердження Переліку циклів спеціалізації та тематичного удосконалення за лікарськими та фармацевтичними (провізорськими) спеціальностями» (із змінами).

ІІІ. ПЕРЕЛІК ПРОФЕСІЙНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ

Інтегральна компетентність	Здатність розв'язувати комплексні проблеми й спеціалізовані задачі в галузі охорони здоров'я за спеціальністю «Алергологія»; здійснювати аналіз власної професійної діяльності щодо реалізації мети і завдань закладу охорони здоров'я, до професійної самоосвіти, особистісного зростання, проектування подальших освітніх траєкторій з елементами дослідницько-інноваційної діяльності в галузі на основі глибокого переосмислення наявних теоретичних або практичних знань та/або професійної практики.
Загальні компетентності (ЗК)	**ЗК-1.** Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні. **ЗК-2.** Знання та розуміння предметної області та професійної діяльності. **ЗК-3.** Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово. **ЗК-4.** Здатність використовувати інформаційні та комунікаційні технології. **ЗК-5.** Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях. **ЗК-6.** Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу. **ЗК-7.** Визначеність і наполегливість щодо поставлених завдань і взятих обов'язків. **ЗК-8.** Здатність приймати обґрунтовані рішення. **ЗК-9.** Здатність до конструктивної взаємодії з іншими людьми, незалежно від їх походження та особливостей культури, і поваги до різноманітності. **ЗК-10.** Здатність працювати в команді та брати на себе відповідальність. **ЗК-11.** Здатність діяти на основі етичних міркувань. **ЗК-12.** Відповідально ставитися до завдань і обов'язків. **ЗК-13.** Здатність навчатися та самонавчатися. **ЗК-14.** Здатність бути критичним та самокритичним.
Професійні компетентності (ПК)	**ПК 01.** Знання анатомо-фізіологічних особливостей функціонування гуморальної та клітинної ланок імунної системи. **ПК 02.** Здатність щодо проведення опитування та фізикальне обстеження пацієнтів із алергічними захворюваннями. **ПК 03.** Здатність проводити профілактику, діагностику та лікування алергічних захворювань та їх ускладнень. **ПК 04.** Здатність до визначення необхідного режиму навчання, праці, відпочинку та при лікуванні захворювань. **ПК 05.** Спроможність до планування і проведення профілактичних заходів щодо алергічних хвороб.

	ПК 06. Спроможність до планування і проведення вакцино-профілактики. **ПК 07.** Здатність до визначення тактики ведення пацієнтів, що підлягають диспансерному нагляду. **ПК 08.** Володіння принципами імунотерапії та алерготерапії. **ПК 09.** Здатність до проведення експертизи працездатності при алергічній патології.

За результатами опанування програми спеціалізації зі спеціальності «Алергологія» лікар досягає наступних програмних результатів навчання:

Програмні результати навчання

ПРН 1. Збирати повний анамнез життя й хвороби. Проводити цілеспрямоване клінічне обстеження пацієнта по органам та системам.
ПРН 2. Виділяти та фіксувати провідний клінічний симптом або синдром. Встановлювати найбільш вірогідний або синдромний діагноз при алергічних захворювання. Оцінювати інформацію щодо діагнозу в умовах закладу охорони здоров'я, його підрозділу, застосовуючи стандартну процедуру, використовуючи знання про органи та системи, анатомо-фізіологічні та вікові особливості на підставі результатів лабораторних та інструментальних досліджень.
ПРН 3. Призначати й аналізувати додаткові (обов'язкові та за вибором) методи обстеження. Оцінювати інформацію з метою проведення диференційної діагностики захворювань , використовуючи знання про органи й системи, на підставі результатів лабораторних та інструментальних досліджень.
ПРН 4. Складати план профілактичних щеплень та складати індивідуальний графік календаря щеплень.
ПРН 5. Визначати необхідний режим навчання, праці та відпочинку при лікуванні хворих на захворювання в умовах закладу охорони здоров'я, вдома у хворого та на етапах медичної евакуації, в т.ч. у польових умовах.
ПРН 6. Визначити необхідний обсяг лікування й тактику ведення хворого залежно від конкретної клінічної ситуації. Визначити показання до госпіталізації за профілем та організувати її.
ПРН 7. Виділяти провідний клінічний синдром або невідкладний стан потерпілого/постраждалого за будь-яких обставин (вдома, на вулиці, в закладі охорони здоров'я), у т.ч. в умовах надзвичайної ситуації, у польових умовах, в умовах нестачі інформації й обмеженого часу, використовуючи стандартні методики фізикального обстеження та можливого анамнезу, знання про пацієнта, його органи та системи, дотримуючись відповідних етичних та юридичних норм.
ПРН 8. Обирати тактику надання екстреної медичної допомоги на догоспітальному етапі, в закладі охорони здоров'я, в умовах надзвичайної ситуації, в т.ч. у польових умовах на підставі провідного клінічного синдрому (тяжкості стану) та діагнозу невідкладного стану за стандартними схемами/протоколами.
ПРН 9. Надавати екстрену медичну допомогу на підставі провідного клінічного синдрому (тяжкості стану) та діагнозу невідкладного стану в умовах обмеженого часу згідно з визначеною тактикою, використовуючи стандартні схеми/протоколи.

ПРН 10. Організовувати проведення лікувально-евакуаційних заходів серед населення та військовослужбовців в умовах надзвичайної ситуації, в т.ч. у польових умовах, під час розгорнутих етапів медичної евакуації, з урахуванням існуючої системи лікувально-евакуаційного забезпечення.
ПРН 11. Виконувати медичні маніпуляції в умовах лікувальної установи чи вдома на підставі попереднього клінічного діагнозу та/або показників стану пацієнта, використовуючи знання про дитину, її органи та системи, анатомо-фізіологічні та вікові особливості, дотримуючись відповідних етичних та юридичних норм, шляхом прийняття обґрунтованого рішення та використовуючи стандартні методики.
ПРН 12. Здійснювати аналіз стану ментального здоров'я під час війни (стан щастя та добробуту, в якому людина реалізує свої творчі здібності, може протистояти життєвим стресам, продуктивно працювати та робити внесок у суспільне життя) певного контингенту на підставі офіційних даних шляхом співставлення з середньостатистичними показниками. Проводити оцінку впливу соціально-економічних та біологічних детермінант на здоров'я індивідуума, сім'ї, популяції.
ПРН 13. Визначати наявність та ступінь обмежень життєдіяльності, виду, ступеню та тривалості непрацездатності з оформленням відповідних документів, в умовах закладу охорони здоров'я на підставі даних про захворювання та його перебіг.
ПРН 14. Готувати річний звіт про особисту виробничу діяльність, використовуючи офіційні облікові документи, за узагальненою формою в електронній та паперовій формах; вести медичну документацію щодо пацієнта та контингенту населення, використовуючи стандартну технологію, на підставі нормативних документів.
ПРН 15. Досліджувати обсяги та результативність діяльності лікаря, підрозділу, закладу охорони здоров'я в динаміці та при співставленні їх з середньо статичними і кращими в сфері діяльності. Проводити відбір та використовувати уніфіковані клінічні протоколи щодо надання медичної допомоги, що розроблені на засадах доказової медицини. Приймати участь у розробці локальних протоколів надання медичної допомоги.
ПРН 16. Організовувати роботу медичного персоналу в команді, підрозділі, закладі. Взаємодіяти з колегами у своєму закладі та в інших закладах охорони здоров'я, підлеглими та керівниками; організовувати взаємодію з організаціями та установами поза сектором охорони здоров'я; формувати раціональні медичні маршрути пацієнтів. Застосовувати інструменти просування медичних послуг на ринку, на підставі аналізу потреб населення, в умовах функціонування закладу охорони здоров'я, його підрозділу, в конкурентному середовищі.

Матриця відповідності професійних компетентностей лікаря зі спеціальності «Алергологія» програмним результатам навчання

ПРН / ПК	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
1	*	*			*							*		*		*
2	*	*	*			*	*	*	*	*	*			*	*	*
3	*	*	*			*	*	*	*	*	*				*	*
4					*	*				*		*	*			*
5				*						*				*		*
6				*												*
7					*							*	*	*		*
8	*	*				*	*	*			*				*	*
9	*		*		*							*	*	*		*

IV. Перелік компонентів програми підготовки зі спеціалізації за спеціальностю «Алергологія»

4.1. Для лікарів-терапевтів, лікарів загальної практики - сімейних лікарів, лікарів-отоларингологів, лікарів-анестезіологів, лікарів-дерматовенерологів – термін навчання 3 місяці (468 годин / 15,6 кредитів ЄКТС).

Код н/д	Компоненти освітньої програми	Кількість кредитів/ годин	Форма підсумкового контролю
Обов'язкові компоненти програми підготовки			
ОК1	Лікувально-профілактична допомога та організація спеціалізованої алергологічної служби в Україні.	0,4/12	залік
ОК2	Медична генетика. Імунітет, реактивність, запалення, адаптація.	0,6/18	залік
ОК3	Питання клінічної імунології. Імунодефіцитні стани.	0,6/18	залік
ОК4	Питання загальної алергології. Сучасні принципи діагностики алергічних захворювань.	1,2/36	залік
ОК5	Загальні принципи лікування алергічних захворювань	1,0/30	залік
ОК6	Алергічні захворювання верхніх дихальних шляхів.	1,3/38	залік
ОК7	Харчова алергія та непереносимість.	0,7/20	залік
ОК8	Бронхіальна астма.	1,4/42	залік
ОК9	Невідкладні стани у хворих з алергічними захворюваннями.	0,9/27	залік
ОК10	Ангіоневротичний набряк.	0,6/18	залік
ОК11	Медикаментозна алергія.	0,6/18	залік
ОК12	Сироваткова хвороба, ускладнення вакцинації.	0,6/18	залік
ОК13	Атопічний дерматит.	1,0/30	залік
ОК14	Контактний алергічний дерматит.	0,3/9	залік
ОК15	Інсектна алергія.	0,4/12	залік
ОК16	Нетипові алергічні ураження шкіри та інші алергічні ураження.	0,4/12	залік
ОК17	Вибрані питання внутрішньої медицини на межі з алергологією.	1,0/30	залік
ОК18	Кропив'янка.	0,6/18	залік
ОК 19	Ментальне здоров’я mhGAP	0,8/24	залік
Додаткові компоненти програми підготовки			
ДК 1	Гемоконтактні вірусні інфекції	0,13/4	залік
ДК 2	Туберкульоз	0,13/4	залік
ДК 3	Запобігання насильству в сім’ї	0,13/4	залік
ДК 4	Невідкладна медична допомога при надзвичайних ситуаціях	0,13/4	залік
ДК 5	Медичне право	0,13/4	залік
ДК 6	Ділова українська мова.	0,13/4	залік
ДК 7	Медико-етичні аспекти здоров’я і хвороби. Позитивна медицина.	0,13/4	залік
ДК 8	Основи генетики людини. Спадкові хвороби. Медико-генетичне консультування.	0,13/4	залік
Атестація		0,2/6	іспит
Разом		**15,6 /468**	

4.2. Для лікарів-алергологів дитячіх, лікарів-імунологів; лікарів-алергологів, які не працювали більше трьох років за цією спеціальністю - – термін навчання 2 місяці (312 годин / 10,4 кредитів ЄКТС).

Код н/д	Компоненти освітньої програми	Кількість кредитів/ годин	Форма підсумкового контролю
Обов'язкові компоненти програми підготовки			
ОК1	Лікувально-профілактична допомога та організація спеціалізованої алергологічної служби в Україні.	0,27/8	залік
ОК2	Медична генетика. Імунітет, реактивність, запалення, адаптація.	0,27/8	залік
ОК3	Питання клінічної імунології. Імунодефіцитні стани.	0,27/8	залік
ОК4	Питання загальної алергології. Сучасні принципи діагностики алергічних захворювань.	0,80/24	залік
ОК5	Загальні принципи лікування алергічних захворювань	0,67/20	залік
ОК6	Алергічні захворювання верхніх дихальних шляхів.	0,80/24	залік
ОК7	Харчова алергія та непереносимість.	0,40/12	залік
ОК8	Бронхіальна астма.	0,93/28	залік
ОК9	Невідкладні стани у хворих з алергічними захворюваннями.	0,6018	залік
ОК10	Ангіоневротичний набряк.	0,40/12	залік
ОК11	Медикаментозна алергія.	0,40/12	залік
ОК12	Сироваткова хвороба, ускладнення вакцинації.	0,40/12	залік
ОК13	Атопічний дерматит.	0,67/20	залік
ОК14	Контактний алергічний дерматит.	0,20/6	залік
ОК15	Інсектна алергія.	0,27/8	залік
ОК16	Нетипові алергічні ураження шкіри та інші алергічні ураження.	0,27/8	залік
ОК17	Вибрані питання внутрішньої медицини на межі з алергологією.	0,60/18	залік
ОК18	Кропив'янка.	0,40/12	залік
ОК 19	Ментальне здоров’я mhGAP	0,53/16	залік
Додаткові компоненти програми підготовки			
ДК 1	Гемоконтактні вірусні інфекції	0,13/4	залік
ДК 2	Туберкульоз	0,13/4	залік
ДК 3	Запобігання насильству в сім’ї	0,13/4	залік
ДК 4	Невідкладна медична допомога при надзвичайних ситуаціях	0,13/4	залік
ДК 5	Медичне право	0,13/4	залік
ДК 6	Ділова українська мова.	0,13/4	залік
ДК 7	Медико-етичні аспекти здоров’я і хвороби. Позитивна медицина.	0,13/4	залік
ДК 8	Основи генетики людини. Спадкові хвороби. Медико-генетичне консультування.	0,13/4	залік
Атестація		0,2/6	іспит
Разом		**10,4 /312**	

V. Структурно-логічна схема

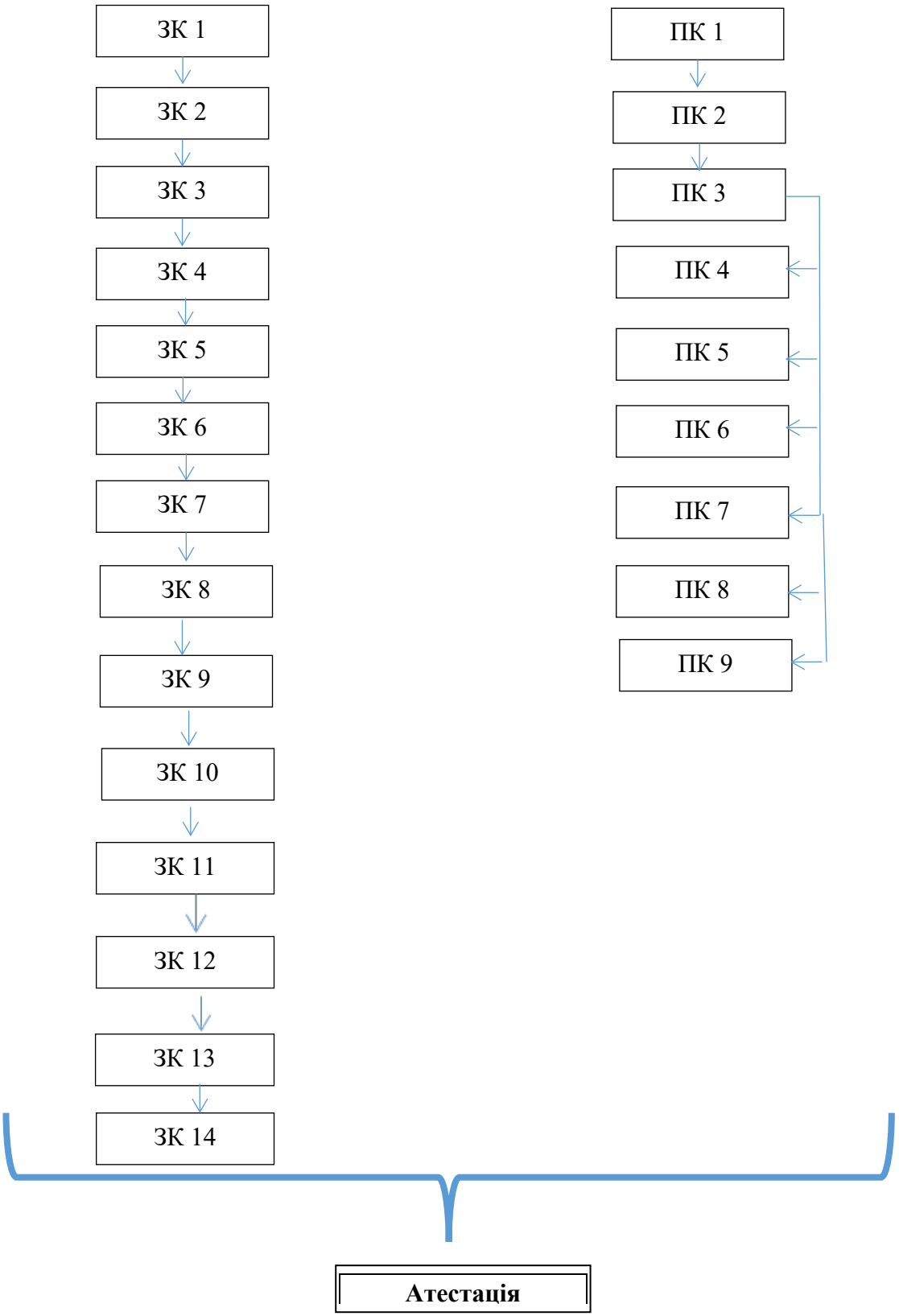

VI. Атестація

Атестація на визначення знань та практичних навичок з присвоєнням звання «лікар-спеціаліст» зі спеціальності «Алергологія» підлягають особи, що пройшли цикли спеціалізації. Склад атестаційної комісії, яка проводить атестацію на визначення знань та практичних навичок з присвоєнням або підтвердженням звання «лікар-спеціаліст» формується закладом вищої (післядипломної) освіти.

До атестації для визначення знань та практичних навичок з присвоєнням звання лікар-спеціаліст допускаються лікарі, які повністю виконали програму підготовки.

Допуск до проведення атестації для визначення знань та практичних навичок оформлюється наказом ректора закладу вищої освіти.

Атестація лікарів включає:

- іспит з оволодіння практичними навичками;
- співбесіда.

Оцінювання навчальних досягнень здійснюється за 5-ти бальною (5 – «відмінно», 4 – «добре», 3 – «задовільно», 1–2 – «незадовільно») і вербальною («зараховано», «не зараховано») системами.

Види контролю: поточний, підсумковий, самоконтроль, атестація.

За результатами атестації з присвоєнням звання «лікар-спеціаліст» комісія приймає такі рішення: присвоїти або відмовити у присвоєнні звання «лікар-спеціаліст» за спеціальністю «Алергологія». За результатами позитивної атестації на підставі рішення атестаційної комісії лікарям, видається сертифікат встановленого зразка.

VII. ЛІТЕРАТУРА

Основна

1. Доценко С.Я., Токаренко І.І., Афанасьєв А.В., та інш. Клінічна алергологія. Навчально- методичний посібник. Запоріжжя: ЗДМУ. – 2017.- 111 с.
2. Клінічна імунологія та алергологія. - Навчальний посібник медичних ВНЗ IV рівня акредитації та медичних факультетів університетів (за редакцією: О.М.Біловола, П.Г.Кравчуна, В.Д.Бабаджана, Л.В.Кузнецової). – Харків “Гриф”. - 2011. – 550 с.
3. Доценко С.Я., Рекалов Д.Г, Токаренко І. І. та інш. Клінічна імунологія та алергологія. Підручник для студентів V курсу медичних факультетів спеціальностей «Лікувальна справа», «Педіатрія», «Стоматологія». Запоріжжя: ЗДМУ. – 2019. 386 с.
4. Чоп'як В.В., Потьомкіна Г.О., Гаврилюк А.М. Лекції з клінічної імунології для практичних лікарів (частина перша) /Львів.- Видавництво ЛНМУ ім Данила Галицького.-2010.- 229 с.
5. Лекції з клінічної імунології для практичних лікарів (частина друга) під ред. проф. Чопяк В.В. / Львів.- Видавництво ЛНМУ ім. Данила Галицького.-2013.-622 с.
6. Чоп'як В.В. Лекції з клінічної імунології для практичних лікарів (частина третя)/Львів.- Видавництво ЛНМУ ім. Данила Галицького.-2015.-350 с.
7. Вторинні імунодефіцитні стани у дітей. Овчаренко Л.С., Абатуров О.Є., Вертегел А.О., Андрієнко Т.Г., Самохін І.В., Кряжев О.В. «Новий світ - 2000», 2022. - 162 с.
8. Імунопрофілактики інфекційних хвороб /за ред. Л.І. Чернишової, Ф.І. Лапія, А.П. Волохи, 3-те видання перероблене і доповнене, Київ, ВСВ «Медицина».- 2022.- 334 с.
9. Baab S, Le PH, Kinzer EE. Allergic Conjunctivitis. In: StatPearls. Treasure Island (FL): StatPearls Publishing; March 9, 2022.
10. Bousquet J, Schünemann HJ, Togias A, et al. Next-generation Allergic Rhinitis and Its Impact on Asthma (ARIA) guidelines for allergic rhinitis based on Grading of Recommendations Assessment, Development and Evaluation (GRADE) and real-world evidence [published correction appears in J Allergy Clin Immunol. 2022 Jun;149(6):2180

11. Davis CM, Gupta RS, Aktas ON, Diaz V, Kamath SD, Lopata AL. Clinical Management of Seafood Allergy. J Allergy Clin Immunol Pract. 2020;8(1):37-44. doi:10.1016/j.jaip.2019.10.019

Допоміжна

1. Первинні імунодефіцити у дітей: особливості діагностики та лікування. Попов М.М., Овчаренко Л.С., Самохін І.В. на інш. Видавництво Харківського національного університету ім.. Каразіна. 2019. – 116 с.

2. Довідник з алергології, 2-е вид., перероб. та допол. /За ред. проф. Б.М.Пухлика. – Київ: ТОВ «Доктор-Медіа», 2011. – 394 с.

3. Доценко С.Я., Рекалов Д.Г, Токаренко І. І. та інш. Клінічна імунологія та алергологія (Збірник тестових завдань). Запоріжжя: ЗДМУ. – 2018.- 76 с.

4. Резніченко Ю. Г., Доценко С. Я., Леженко Г. О. та інш. Алергологія дорослих та дітей. Навчально-методичний посібник. Запоріжжя: ЗДМУ. – 2017.- 228 с.

5. Довідник з лабораторної діагностики для сімейного лікаря. Створено за підтримки ТОВ «Сінево», 2019. – 732 с.

Інформаційні ресурси, у т.ч. в мережі Інтернет

1. Верховна Рада України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://rada.gov.ua/

2. Законодавство України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon.rada.gov.ua/

3. Всесвітня організація охорони здоров'я (ВООЗ) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.who.int

4. Кабінет Міністрів України (урядовий портал) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.kmu.gov.ua/

5. Міністерство економіки України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.me.gov.ua/

6. Міністерство охорони здоров'я України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.moz.gov.ua/

7. Журнал «Клінічна алергологія. Імунологія. Інфектологія» http://immuno.health-ua.com/